

EKOLOŠKA I EKONOMSKA SIMBIOZA OD KORPORACIJSKE I DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI

Mr.sc. Husein Aljkanović
Internacionalni univerzitet Travnik

Sažetak: Nagli privredni rast i eksplozivni rast svjetskog stanovništva sa jedne strane i ubrzano smanjenje raspoloživih prirodnih resursa sa druge strane, proizvodi nagomilavanje zagađujućih tvari koje prijeti nastanku krize čovjekove sredine. Ovim ljudskim djelovanjem izazvano alarmantno stanje zahtijeva temeljitu promjenu kod ljudske svijesti i u njegovom odnosu prema svojoj sredini i prirodi uopšte. Sama potreba ljudskog opstanka na ovoj planeti zahtijeva poduzimanje velikih postićaja pri daljem razvoju ekološke nauke. Sama privredna i društvena transformacija zahtijeva pravedniji odnos (proizvodnih, konzumnih i društvenih) faktora prema svojoj okolini i sredini. Ovi faktori svojim nemarnim i nedomaćinskim odnosom na okolinu, ne ugrožavaju opstanak zemlje planete nego svoj opstanak na zemlji planeti. Ova planeta bila je i prije nas i opstati će poslije nas, u preživljavajućem ratu pobjeda je na njenoj strani. Sam koncept ovog rada ima za zadatak da ukaže na nužnost i opravdanost pravednijeg i ekonomičnijeg odnosa (čovjeka i samog društva) na svoju okolinu i sredinu.

Ključne riječi: *Ekologija, društvo, efekat i kriza*

ECOLOGICAL AND ECONOMIC SIMBIOZA OF CORPORATE AND SOCIAL RESPONSIBILITY

Abstract : The rapid economic growth and explosive growth of world population on the one hand and rapid reduction of available natural resources the other hand, produces accumulating accumulation of substances that threaten the emergence of the crisis environmentalist . These human activities caused alarming situation demands a fundamental change in human consciousness and its relation to their environment and nature in general . The very necessity for human survival on this planet demands taking big encouragement in the further development of environmental science. The very economic and social transformation requires equitable relationship (manufacturing, consumer and social) factors according to their surroundings and environment. These factors and their careless host relationship to the environment , does not threaten the survival of the planet earth , but its survival on planet earth . This plantation was before us and will exist after us in surviving the war victory is on her side . The very concept of this work has a duty to point out the necessity and justification for a more equitable and cost-effective relations (man and society itself) to your surroundings and the environment.

Key words: *Ecology, Society, and the effect of the crisis*

1. UVOD

Ekološko korporacijska odgovornost, da bi bila životno sigurnija budućnost, zahtijeva imati pravu viziju gdje se postavlja pitanje „šta raditi danas da bi bilo bolje sutra“? Sama društvena odgovornost preduzeća u tržišno razvijenim privredama i njihov odnos prema svom boljem društvu i čistijem okolištu, zavisi od volje njegovih učesnika ili vlasnika (korporacije ili preduzeća).

Kod zemalja u razvoju i kod zemalja u tranziciji društvena odgovornost preduzeća (DOP) je veća i tolerantnija u odnosu na okoliš i samu proizvodnju, nego što je kod veliko tržišnih razvijenih zemalja, zato što: a) stakholderi (preduzeća nemaju političku i ekonomsku moć kao u razvijenim tržišnim privredama), b) njihov izlinski proizvod izložen je internoj (proizvodnoj kontroli) i eksternoj izvoznoj kontroli.

Ovde se postavlja pitanje gdje je dodirna tačka između korporacijske proizvodne odgovornosti i društveno ekološke želje? Društvena odgovornost preduzeća se nalazi na presjeku linije ekonomske koristi i želja (vlasnika, akcionara i dioničara preduzeća) s jedne strane i opšte društvene koristi i okolišne zaštite s druge strane. Dugoročna i strateška politika društveno odgovornog preduzeća je sama uspostava harmonizacije između profitnih apetita vlasnika preduzeća s jedne strane, i društvene i okolišne zaštite s druge strane.

1.1. Organizacija korporacijske odgovornosti

Pod organizacijom korporacijske odgovornosti podrazumijevamo razvoj ljudske svijesti da se bolji i veći ekonomski efekti i rezultati mogu ostvariti ako (preduzeće, društvo i sami potrošači) bolje percipiraju svoj okoliš i svoju zajednicu. Ovde je bitno pobuditi svijest potrošača da su oni ti koji, svojim izborom i konzumacijom korporacijskih proizvoda, utiču na razvoj korporacijske svijesti i to tako što potrošački odabir stimulise ili destimulise i ekološke i društveno odgovorne korporacije.

Koju politiku društveno odgovorno preduzeće treba prakticirati? Uspostava organizaciono razvojne strategije preduzeća u kojoj se prednost daje (društvenom, ekonomskom ili ekološkom) razvoju, uticat će na razvoj svijesti svih (uposlenih, društvo i konzumenata na unapređenju kvaliteta života).

Ako je to tako, šta onda kompanije moraju raditi? Da bi se ovo postiglo potrebno je imati politički, pravni i etički uticaj. **Veliki politički uticaj** tj. eksterni činioci, vladine i nevladine organizacije moraju primoravati korporacije da stalno rade na proizvodnoj i okolišnoj zaštiti.

Pravni uticaj - zakonska regulativa daje pravo eksternim faktorima (vladinim i nevladinim organizacijama) da utiču na razvoj svijesti korporacijskog odgovornog poslovanja.

1.2. Nužnost društveno odgovornog poslovanja

Da nas ne bi pitale generacije budućnosti šta smo im ostavili, moramo imati viziju boljitka. Koji su to faktori koji utiču na poslovnu politiku preduzeća? Društveno odgovorno poslovanje donosi brojne prednosti ako se primjenjuje i ostvaruje na pravi način. Ono nije resursno i investiciono rasipanje nego je ono pravi budući model razvoja društva. U tržišno razvijenim privredama, društvena odgovornost preduzeća je bitan faktor kojeg potrošači trebaju prepoznavati i sve više podržavati kako bi istima davali što veću konkurentnost i tržišnu dominaciju. Kod zemalja u razvoju i kod zemalja u tranziciji, društvenu odgovornost preduzeća ista trebaju što više upražnjavati i prakticirati jer je to konkurentski ključ budućnosti. Društveno odgovorno poslovanje trebaju prakticirati svi biznisi bez obzira da li su

oni veliki ili mali i isti moraju što više u svojoj razvojnoj politici zastupati i primjenjivati društveno i odgovorno poslovanje.

Ako je to tako, šta onda kompanije moraju raditi? Prava društvena i preuzetnička politika i njihova socijalna i ekonomska odgovornost ne mogu biti razdvojene i neovisne politike od ekološke odgovornosti, nego iste moraju činiti jedinstvo pravednog i vizionog razvoja. Kako preduzeće mora voditi računa o sredini i zajednici u kojoj posluje (od njegovog efekta i ostvarenih ekonomskih rezultata zavisiće sam ekonomski i socijalni život sredine i stanovništva) isto tako preduzeće mora voditi računa i o svojoj ekološkoj i okolinskoj zaštiti. Društvena odgovornost preduzeća, podrazumijeva integraciju (socioloških, ekonomskih i ekoloških zahtjeva) društva i vlasnika preduzeća (akcionara i dioničara) u opštu dobrobitnu preduzetničku politiku. Bitno i esencijalno pitanja kod društvene odgovornosti preduzeća je uspostava jedinstva između menadžera, vlasnika, društva i potrošača u zajedničku poslovnu viziju i razumijevanje njenog značaja za okolišne učesnike.

2. RAZVOJ SVIJESTI ZA DRUŠTVENO ODGOVORNIJE POSLOVANJE

Na samu poslovnu politiku preduzeća utiču interni i eksterni faktori. Interni faktori koji utiču na poslovnu politiku preduzeća su uposlenici preduzeća, vlasnici preduzeća i menadžeri preduzeća, dok eksterne faktore čine svi oni faktori od kojih zavisi intenzitet ovih internih faktora kao što su poslovni partneri, dobavljači, kupci, zajednica i sama prirodna okolina. U praksi se često javlja prividno suprostavljanje između vlasnika preduzeća s jedne strane (jer isti želi da u što kraćem vremenskom periodu povрати uloženi kapital i da ostvari što veću dobit), dok društvo s druge strane mora, pored vlasničkog cilja, imati i opšti zaštitni cilj okoline i životne sredine.

Iz ove naprijed postavljene strategije, slijede sljedeća pitanja:

1. Da li biznis treba da se isključivo fokusira na povećanju dioničkog blagostanja?
2. Da li je za društvo bolje podržati vlasnike preduzeća u ostavljanju svojih ciljeva?
3. Da li je i za društvo i za vlasnike preduzeća bolje da i jedni i drugi vode računa o razvojnoj i zaštitnoj politici (preduzeća, društva i sredine) ?

2.1. Ekološki i ekonomski efekti od kompanijskog odgovornog poslovanja

Na svom razvojnom putu tržišno privredne kompanije, razvojno tržišne i tranziciono tržišne kompanije, prolaze kroz faze (izbjegavanja zakonsko zaštitne regulative, djelimično reagovanje na zakonsko zaštitnu regulativu i zadovoljavajuća primjena zakonske zaštitne regulative). Kakav je odgovor kompanija na zahtjeve za društveno odgovorno poslovanje? U kasnijim fazama društvenog razvoja dolazi do promjene svijesti: a) da oštrija regulativa zaštite okoliša i potrošača nije bacanje bogastva, b) sve veći pritisak potrošača za okolinsko prihvatljive proizvode i c) menadžerska i vlasnička politika preduzeća mora uvažavati ove naprijed pobrojane politike.

Sama pravedna i dugoročno razvojna politika preduzeća i društva ne smije se zasnivati na kozmetičkim zaštitnim mjerama, nego se ista mora zasnivati na opštoj dugoročnoj strateškoj i zaštitnoj viziji. Ako je to tako, koje su onda kompanijske dileme i šta društvo mora poduzimati? Na putu ekološko pristupnog poslovanja javljaju se određeni problem, i to: a) kako ujediniti principe održivog i ekološkog razvoja, b) kako motivisati društvo da putem (monetarne i fiskalne) politike podrži ekološki razvoj preduzeća i c) kako motivisati vladine i

nevladine organizacije da utiču na razvoj društvene svijesti i da utiču na razvoj samog ekološkog razvoja.

Ako su dati odgovori na naprijed postavljena pitanja, šta onda treba tražiti od kompanija? Sama kontrola izvršenja dugoročne razvojne ekološke kompanijske politike zahtijeva promjenu dosadašnje izvještajne politike, i to tako što se ova nova politika sada mora zasnivati na tri stuba i to: ekonomsko izvještavanje, okolišno izvještavanje i socijološko izvještavanje.

2.2. Ekonomski efekti od sinergijske primjene

Sama racionalizacija korištenja repro materijala i sirovina je sinergijski ključ tj. da otpad jedne industrije posluži kao primarni reurs nekoj drugoj industriji. Sami efekti ovog sinergijskog ključa su: smanjenje otpada, smanjenje toksičnih ispuštanja u zrak vodu i zemlju, smanjenje troškova poslovanja itd. Ako je to tako, da li se onda poduzimaju i druge akcije? Sam UN svojim programom UNEP (čistije proizvodnje i primjene ekološke strategije, povećanja ekološke efikasnosti, smanjenje rizika za ljude i okoliš) i sama čistija korporacijska proizvodnja zahtijeva prevenciju zagađenja, smanjenje izvora zagađenja, smanjenje otpada, povećanje ekološko ekonomske efikasnosti, ispitivanje potreba za određenim proizvodima (prljave tehnologije), substituciju prljavog proizvoda, uspostava zatvorenog kruga proizvodnih operacija, reciklaža otpada i njegovo vraćanje u proizvodne procese.

Ekonomsku opravdanost čistije proizvodnje pokazat ćemo na ovom primjeru:

- Za proizvodnju jedne tone papira potrebno je posjeći određeni broj stabala, utrošiti 240 l vode i oko 5000 KWH električne energije, a dok za proizvodnju jedne tone recikliranog papira treba posjeći 0 stabala, utrošiti 180 l vode i 2500 KWH električne energije.
- za proizvodnju 1 kg plastičnih flaša treba utrošiti 1,9 kg nafte ili 2,3 l nafte, a dok se reciklažom 25 plastičnih flaša dobije materijal jedne nepromočive jakne.
- da se spaljivanjem 4 plastične kese potroši kisika koliko je čovjeku potrebno za cijeli dan.

3. KOJU POLITIKU TREBA PODUZIMATI DA BI SE UNAPRIJEDILO DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE

Sam kvalitetni odnos kompanija i ljudi prema zdravoj i čistijoj okolini zahtijeva organizacione, društvene i pojedinačne promjene kako na lokalnom i regionalnom, tako i na globalnom nivou. Koje promjene treba poduzimati? Da li sa povećanjem industrijalizacije povećavamo stopu ekološke zagađenosti? Da li će povećanje stope industrijalizacije ubrzati ljudski nestanak?

Odgovor na ova postavljena pitanja zahtijeva određene promjene u samom gledištu (kompanija, društva i samog pojedinca), a da bi se dobili pravi efekti potrebno je uraditi određene promjene na mikro, mezo i makro planu, kao što su:

- Multinacionalne kompanije trebaju preuzeti vodeću ulogu u društveno odgovornom poslovanju;
- Na makro planu treba formirati globalnu finansijsku instituciju koja će svojim stimulativnim mjerama podržavati ekološku i zdraviju proizvodnju kako na globalnom i regionalnom, tako isto i na lokalnom nivou;

- Treba formirati regionalne ekološke institucije koje će imati harmonizirane ekološke propise sa trojnim izvještavanjem (ekonomskim izvještavanjem, ekološkim izvještavanjem i socijalnim izvještavanjem);
- Treba formirati krovnu ekološku instituciju koja će biti u sklopu UN sa ingerencijom restriktivnih obavezujućih mjera.

Svjetski ekološki poredak, ipak, se mijenja i pravedan odnos korporacija prema okolišu je preferencijalno sredstvo za bolju, bezbjedniju i sigurniju budućnost. Niko ne može predvidjeti gdje će i kada će zlokobna prirodna kazna izbiti i gdje će nas stići. Pored ove naše nemoći možemo pretpostavljati kako će sićušni žirovi izrastati u moćne hrastove.

Koje posljedice možemo očekivati od ove naše ekološke indolentnosti? Velike klimatske promjene koje su proizvod ljudskog nemara prema prirodi i okolini kaznit će nas sa: a) ugrožavanjem izvora hrane, b) usporit će svjetski ekonomski razvoj, c) stvorit ćemo nepovratne štete u prirodi (toplotne udare, poplave, rastuće nivoe mora).

Već naučnici iz više od 100 zemalja svijeta alarmiraju na nužnost ograničenja i smanjenja porasta stakleničkih plinova. Sama naša indolencija i shvatanje ovih ozbiljnih upozorenja može izazvati nesagledive posljedice, kao što su (nestašica hrane, nestašica vode, izumiranje određenih životinjskih i biljnih vrsta).

3.1. Stimulacije i efekti od njihovih primjena za društveno odgovorno poslovanje

Kakav uticaj društveno odgovorno poslovanje ima na korporacijsku dugoročnu razvojnu politiku i šta nam doprinosi sama primjena ove korporacijske razvojne politike? Donedavno je važila politika da rigoroznija zakonska regulative zaštite životne sredine i okoliša ima samo troškovno gomilanje, profitno umanjeње, produktivno samanjeње i negativno tehnološko inoviranje. Suprotno ovom konzervativnom mišljenju stvara se produktivno mišljenje da povećana zakonska regulative može postaći tehnološke inovacije, povećati konkurentsku poziciju kompanija, kompenzirati troškove zaštite okoliša itd. Tehnološke promjene nisu samo novi proizvodi i procesi proizvodnje, nego su tehnološke promjene i promjene o upravljanju kompanijom i u samom preduzetništvu tj. odnosu preduzetnika prema svojim egoističkim ciljevima i ostvarenju društvenih normi. Nužda je manjak inovacija i tehnoloških promjena. Preduzeća se često optužuju da su kratkovida i da nisu spremna ulagati u promjenu zaštite okoliša i čiste sredine.

Šta nam doprinosi ova promjena mišljenja? Sama pobjeda nove vizije razvoja okoliša i zaštitne sredine polazi od stanovišta da troškovi proizvodnje i poslovanja preduzeća opadaju sa porastom kvaliteta okoliša. Sama porast motivacije za tehnološkim inovacijama dovodi do tehnološkog razvoja koji omogućava veću konkurentnost i profitabilnost preduzeća. Ovo možemo dobiti ako nas strožija zakonska regulativa zaštite životne sredine nagoni na nova i stalna preispitivanja svojih proizvodnih procesa. To mora biti paradigma (uzor, primjer, obrazac) pravednog projekta “zelene strategije”. Ako je nužda majka inovacija i tehnoloških promjena onda svaka korporacija, koja ima dugoročniju razvojnu politiku, mora se pridržavati ovih pomenutih elemenata. Preduzeće je onaj faktor koji izgrađuje i unapređuje svijet. Ako je preduzeće u pokretu bogatstvo se akumulira, a ako preduzeće spava tada bogatstvo nestaje. Koji faktori mogu usporavati ovu politiku? Samo usporavanje strategije društva ili sredine mogu se ostvariti na tri načina i to :

- Restriktivnim standardnim karakterom (primjena formalnih standardnih normi) umjesto uvođenja novih tehnoloških otkrića;

- Primjena restriktivnih raspoloživih tehnologija (standarda prošlosti umjesto primjene budućih inovativnih rješenja).
- Lokalizacija normi zaštite sredine i okoliša umjesto globalne (opšte i nužne) ekološke zaštite.

Šta treba uraditi da bi se izbjegla tvrdnja ekologa koji nagovještavaju i koji prijete da će se tržišna privreda ugušiti u svojim vlastitim dimovima? Ovo postavljeno pitanje zahtijeva uključanje svih struka u rješavanju problema globalne zagađenosti i prirodne ugroženosti. Znajući da je zemlja planeta postojala i prije nas i da će ona opstati i poslije nas, upuštanjem u rat sa zemljom planetom osuđujemo sami sebe na nestanak, a zemlja planeta će ispasti kao pobjednik i opstati.

ZAKLJUČAK

Ubrzani rast svjetskog stanovništva s jedne strane i ubrzano smanjenje raspoloživih prirodnih sirovina s druge strane, dovodi do nagomilavanja zagađujućih tvari koje će izazvati krizu čovjekove sredine. Ovo alarmantno stanje zahtijeva poduzimanje određenih mjera (da ne bi bilo kasno) i bitnu promjenu odnosa: čovjeka, kompanije i društva, kako prema okolini i svojoj sredini tako isto i prema prirodi i uopšte.

Ove promjene čovjeka prema svojoj sredini i okolini i uočeni odnos čovjeka prema prirodi dovodi do razvoja ekološke nauke, kako sada tako i u budućnosti. Da bi to ostvarili moramo ulagati velike napore na podizanju nivoa ekološkog obrazovanja stanovništva. S obzirom na značaj i obimnost materije ovaj rad može poslužiti kao osnova i nužnost razvoja kod vlasnika i tvoraca vrijednosti, da tehničko tehnološke promjene i uložena sredstva na ekološku zaštitu nisu puko kapitalno razaspianje, profitno umanjenje, produktivno smanjenje, tehnološko gomilanje i razvojno gušenje, nego ta uložena sredstva, ako ne sada onda sutra, će biti prava i pametna investicija uložениh sredstava i opravdano investiciono ulaganje.

LITERATURA

- [1] Akademik prof.dr. Ibrahim Jusufrić: “Menadžerska ekonomija“ IUT, Travnik, 2012. godine
- [2] Dr. Ivo Savić i Mr.Veljko Terzić: “Ekologija i zaštita životne sredine”, Istočno Sarajevo 2002. godine
- [3] Prof.dr. Malden Bodiroža: “Međunarodna ekonomija“, IUT, Travnik, 2012. godine
- [4] Rifat Škrijelj i Samir Đug: “Uvod u ekologiju životinja“, PMF, Sarajevo, 2009. godine